

بررسی نظام آمارهای گردشگری کشور و ارائه پیشنهادهای سیاستی

آمار گردشگری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۷/۱۷

شماره مسلسل: ۲۰۰۹۵
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

بررسی نظام آمارهای گردشگری کشور و ارائه پیشنهادهای سیاستی

نوع گزارش: طرح و لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه ورزش، گردشگری و صنایع دستی)

تهیه و تدوین:

جواد براتی (رئیس پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی مشهد)

اظهار نظر کنندگان:

علی عبدالاحد، رامین مالک، میثم عظیمی (دفتر مطالعات حقوقی)

همکار:

محمد امین گزار

مدیر مطالعه:

سعید شفیعا

ناظران علمی:

موسی بیات، قدرت طاهری (مدیرکل سابق دفتر شاخص‌های کلان و سیاستگذاری مرکز آمار ایران)، اردشیر عروجی (مدیرکل سابق دفتر آمار و برنامه‌ریزی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری)

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

سیده مرضیه موسوی‌راد

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۱/۱۵

واژه‌های کلیدی:

- آمارهای گردشگری
- حساب‌های اقماری
- نظام آماری گردشگری

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۸	۱. مقدمه.....
۹	۲. زیرساخت‌های قانونی و اسناد بالادستی.....
۱۰	۳. وضعیت نظام آمارهای بین‌المللی گردشگری.....
۱۲	۴. وضعیت نظام آمارهای گردشگری در ایران.....
۱۳	۵. چالش‌های موجود در نظام آمار گردشگری ایران.....
۱۳	۵-۱. عدم یکپارچگی در ارائه مشخصات هویتی گردشگران خارجی.....
۱۳	۵-۲. ارائه ناقص آمار و اطلاعات از تعداد و ویژگی‌های بازدیدکنندگان.....
۱۳	۵-۳. عدم ارائه آمار بیمایشی معتبر در زمینه رفتار و تمایلات گردشگران.....
۱۴	۵-۴. عدم تهیه و انتشار سالیانه حساب‌های اقماری گردشگری.....
۱۴	۵-۵. عدم تهیه و انتشار اطلاعات مربوط به مخارج گردشگران.....
۱۵	۵-۶. نادیده‌انگاری لزوم تفکیک گردشگر از مسافر در ارائه آمار مسافران خارجی.....
۱۵	۵-۷. نگاهت نهادی نامناسب و عدم وجود پالایش داده‌ها.....
۱۷	پیشنویس آیین‌نامه سامان‌دهی تولید و انتشار آمارهای تخصصی حوزه گردشگری جمهوری اسلامی ایران.....
۱۷	۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۱۷	۷. پیشنهادها.....
۱۹	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول

۹	جدول ۱. اسناد بالادستی مرتبط با آمارهای گردشگری.....
۱۱	جدول ۲. تغییرات در نظام‌نامه بین‌المللی آمار گردشگری ۲۰۰۸ در مقایسه با چارچوب آماری ۱۹۹۳.....
۱۶	جدول ۳. آمارهای گردشگری ثبتی در ایران به تفکیک نوع گردشگر.....

بررسی نظام آمارهای گردشگری کشور و ارائه پیشنهادهای سیاستی

چکیده

به رغم اهمیت ارائه دقیق و شفاف آمارهای صنعت گردشگری، فقدان این موضوع به عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های این حوزه مطرح است. به عبارت دیگر، کمیت و کیفیت آمارهای ارائه شده توسط مرکز آمار ایران، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و سایر نهادهای مربوطه، پاسخ‌گوی نیازهای آماری بخش گردشگری در راستای سیاستگذاری و تصمیم‌گیری در این حوزه نیست. عدم یکپارچگی در ارائه مشخصات هویتی گردشگران خارجی، ارائه ناقص آمار و اطلاعات از تعداد و ویژگی‌های بازدیدکنندگان، عدم ارائه آمار پیمایشی معتبر در زمینه رفتار و تمایلات گردشگران از مهم‌ترین چالش‌های نظام آماری گردشگری در کشور است. همچنین عدم تهیه و انتشار سالانه حساب‌های اقماری گردشگری با گذشت نزدیک به هفت سال از تصویب در شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری در ۱۳۹۶/۰۳/۲۳ از دیگر چالش‌های این حوزه است. نادیده‌انگاری لزوم گردآوری، فراوری و انتشار اطلاعات مربوط به مخارج گردشگران و بی‌توجهی به لزوم تفکیک گردشگر از مسافر در ارائه آمار مسافران خارجی نیز از دیگر مسائل مربوط به آمارهای گردشگری کشور است. در نهایت عدم نگاهت نهادی مناسب و مکلف‌سازی دستگاه‌های مربوطه برای تهیه و انتشار آمارهای مربوط به گردشگری را می‌توان به عنوان بخشی از مهم‌ترین مشکلات‌های مربوط به تهیه و انتشار آمار گردشگری برشمرد. بنابراین لازم است تا ضمن بررسی دقیق نیازهای آماری بخش گردشگری، وظایف هر یک از دستگاه‌های متولی و مربوطه به شکلی منسجم، یکپارچه و هماهنگ در قالب یک نظام آماری برای بخش گردشگری تعیین شود. همچنین با قانونمندسازی این نظام، می‌توان ضمن مکلف‌سازی رسمی هر یک از دستگاه‌های مربوطه، بر فرایند تهیه، تدوین و انتشار آمار و اطلاعات توسط هر یک از دستگاه‌های مذکور نظارت کرد. از این رو پیش‌نویس آیین‌نامه سامان‌دهی تولید و انتشار آمارهای تخصصی حوزه گردشگری جمهوری اسلامی ایران در پایان این گزارش پیشنهاد شده است.

بیان / شرح مسئله

تصمیم‌گیری مطلوب در ابعاد خرد و کلان هر حوزه‌ای نیازمند دسترسی هر چه بیشتر به داده‌ها و آمارهای مربوط به آن حوزه است. حوزه گردشگری نیز از این قاعده مستثنا نیست. علاوه بر این بخش گردشگری، با حوزه‌های بسیاری از جمله امنیت، فرهنگ و اقتصاد در تعامل است. از این رو هر گونه سیاستگذاری و تصمیم‌گیری در موضوع گردشگری، مستلزم پیش‌بینی آثار فرهنگی، اقتصادی و امنیتی آن است. این موضوع بدون دسترسی به اطلاعات و آمارهای مربوط به این حوزه، هیچ نظام آماری منسجم، یکپارچه و به روز شده‌ای از وضعیت گردشگری و فعالیت چندین دهه کسب و کارهای مربوط به این حوزه، هیچ نظام آماری منسجم، یکپارچه و به روز شده‌ای از وضعیت آن تهیه و منتشر نمی‌شود. عدم شکل‌گیری نظام مذکور، به‌طور کلی ریشه در این دارد که طی سالیان گذشته نگاهت نهادی منسجم، یکپارچه و هماهنگی درباره این موضوع صورت نگرفته است. به عبارت دیگر وظایف هر یک از نهادهای مرتبط با موضوع آمارهای گردشگری به‌طور دقیق و رسمی تعیین نشده است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

- تنها داده‌های قابل اعتماد پیمایشی ثبت شده از گردشگران توسط مرکز آمار ایران انجام می‌گیرد که علاوه بر اینکه محدود به فصل بهار است، صرفاً برای گردشگران ملی بوده و آمار گردشگران ورودی و خروجی کشور مغفول مانده است.
- شیوه گردآوری آمار در کشورهای مختلف، متفاوت است، اما اجماع نسبی در شیوه گردآوری داده وجود دارد. برای مثال، در بررسی صورت گرفته از ۲۲ کشور اروپایی که از سابقه آمار گردشگری بیشتری برخوردارند، نیمی از این کشورها از طریق مصاحبه رودررو (و پرسش‌نامه حضوری) اقدام به گردآوری آمارهای مربوط به طرف تقاضای گردشگری می‌کند و بیش از نیمی از کشورها از شیوه مصاحبه تلفنی استفاده می‌کنند. در حالی که صرفاً یک کشور از طریق پرسش‌نامه تحت‌توب و دو کشور به صورت پستی اقدام به تکمیل آن می‌کنند.
- آمار مربوط به مشخصات هویتی مسافریین خارجی ورودی به کشور، به صورت ثبتي و سرشماری است که توسط نیروی انتظامی ثبت می‌شود و بدون هیچ‌گونه پیمایشی، تنها سرجمع برخی از آنها در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار می‌گیرد.
- یکی از مهم‌ترین ضعف‌های نظام آماری کشور در خصوص رفتار و تمایلات گردشگران در کشور است. چرا که معدود آمارهای که به صورت پیمایشی گردآوری و گزارش می‌شود نیز به ویژگی‌های سفر اختصاص دارد و ویژگی‌های گردشگر و نوع گردشگری ملاک آمارگیری‌های انجام شده نیست.
- مطابق با بررسی‌های صورت گرفته، تا سال ۱۳۹۹، هیچ اطلاعات دقیقی از سهم گردشگران از کل مسافران ورودی ارائه نشده بود و کل مسافریین خارجی ورودی به عنوان گردشگر قلمداد می‌شدند. از سال ۱۳۹۹ تفکیک بین گردشگر و غیر گردشگر صورت گرفته است که هیچ توضیح مشخصی وجود ندارد که چگونه و با چه معیاری چنین تفکیکی انجام می‌شود؟ در سال ۱۳۹۹، میزان ۸۷٫۳ درصد از مسافریین خارجی ورودی به کشور به عنوان گردشگر گزارش شده‌اند؛ در حالی که این نسبت برای سال ۱۴۰۰ به دلیل فراگیری ویروس کرونا به ۷۵٫۲ درصد کاهش یافته است.
- نبود دفتر مجزا در زمینه «آمار و اطلاعات» و تلفیق آن با موضوع بودجه و برنامه‌ریزی باعث شده است موضوع بودجه‌ریزی در اولویت قرار گرفته شود و عملاً ضعف‌های آماری همچنان پابرجا بماند. با حذف دفتر آمار و اطلاعات پیشتر در وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی وجود داشت، عملاً تشکیلات سازمان‌یافته‌ای در خصوص ثبت آمارهای مرتبط با مسیر، مقصد و تنوع مراجعه به جاذبه‌ها و... وجود ندارد.
- به رغم تصویب الزام به تدوین و اجرای نظام جامع آماری و حساب‌های اقماری گردشگری در مصوبه شورای عالی میراث فرهنگی گردشگری در ۱۳۹۶/۰۳/۲۳ و مکلف‌سازی مرکز آمار ایران به همکاری با وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در تهیه حساب‌های اقماری ذیل احکام فصل پنجم سند راهبردی مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶، تاکنون هیچ اطلاعاتی در خصوص حساب‌های اقماری در گردشگری در کشور به صورت رسمی منتشر نشده است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

در راستای عملیاتی‌سازی بند «۱» تصویب‌نامه شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری کشور، مصوب ۱۳۹۶/۰۳/۲۳ مبنی بر تدوین و اجرای نظام جامع آماری و حساب‌های اقماری گردشگری و احکام ذیل فصل پنجم سند راهبردی توسعه گردشگری، مصوب ۱۳۹۹/۰۴/۲۹ مبنی بر احصاء، جمع‌آوری داده و اطلاعات صنعت گردشگری و ارائه آن به دستگاه‌های ذی‌ربط در حوزه گردشگری، لازم است تا آیین‌نامه سامان‌دهی تولید و انتشار آمارهای تخصصی حوزه گردشگری جمهوری اسلامی ایران تهیه و جهت تصویب به هیئت‌وزیران ارسال شود.

۱. مقدمه

آمار، مبنای هرگونه برنامه‌ریزی و مدیریت در حوزه‌های مختلف است. به‌ویژه در حوزه‌هایی که در قالب بین‌بخشی مانند بخش گردشگری جای می‌گیرند. گردشگری از جمله حوزه‌هایی است که علاوه بر بین‌دستگاهی بودن، مباحث بسیاری پیرامون نوع آمار، صحت آمار و محدودیت‌های موجود در آمار برای آن مطرح می‌شود. اینکه دقیقاً چه آمارهایی در این بخش تهیه می‌شود و تا چه حد این آمارها قابلیت اعتماد و اتکا دارند، محل بحث است. از طرفی، اینکه شکاف آماری موجود در بخش گردشگری چگونه است و چه نیازهای آماری وجود دارد، مدنظر است. تاکنون با وجود گردآوری مجموعه آمارهای متعدد در این حوزه، اما هم‌سنجی و هم‌افزایی این آمارها مورد بررسی قرار نگرفته است. طی دهه اخیر، اقدامات متعددی برای تقویت آمارهای گردشگری صورت گرفته در خصوص کفایت و تطبیق آن با استانداردهای جهانی انجام نشده است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تاکنون چهار گزارش مرتبط با وضعیت آمارهای گردشگری تهیه کرده است که عبارتند از: «گزارش انتقادی درباره: پیش‌بینی گردشگران ورودی تا سال ۱۴۰۴، توسط سازمان میراث فرهنگی و گردشگری»، «بررسی کاربرد حساب‌های اقماری در سیاستگذاری گردشگری»، «نمایه آماری گردشگری جمهوری اسلامی ایران» و «گزارش نظارتی پیرامون تهیه حساب‌های اقماری گردشگری در ایران» (به ترتیب در سال‌های ۱۳۸۳، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲). در گزارش‌های یاد شده، به‌رغم اشاره به مهم‌ترین بخش‌های طرف عرضه و تقاضای صنعت گردشگری و بیان بخشی از مهم‌ترین آمار و ارقام این بخش، به موضوعات مهمی از قبیل بررسی نوع آمار موجود، نیازهای آماری صنعت گردشگری و شکاف موجود در نظام آماری گردشگری بین ایران و جهان پرداخته نشده است. در خردادماه سال ۱۴۰۲ گزارش نظارتی پیرامون تهیه حساب‌های اقماری گردشگری ایران توسط این مرکز منتشر شد که به‌صورت مختصر به فرایند تهیه این حساب‌ها پرداخته است. این در حالی بود که حساب‌های اقماری گردشگری تاکنون منتشر نشده است و حتی در صورت انتشار، این حساب‌ها صرفاً بر آمار جریان مالی بخش گردشگری به تفکیک عرضه‌کنندگان و تقاضاکنندگان و به تفکیک گردشگر داخلی و خارجی می‌پردازد. لذا، رفتار گردشگران در این حساب‌ها به‌صورت دقیق منتشر نمی‌شود. گزارش حاضر، در تلاش است علاوه بر بررسی وضعیت آمار گردشگری در ایران و بررسی جنبه‌های مختلف این آمار (مقایسه آمارهای مختلف با یکدیگر)، پیشنهادهای تقنینی، نظارتی و اجرایی در راستای نگاشت نهادی ارائه نظام آمارهای گردشگری کشور، تدقیق و انسجام آمارهای موجود در این بخش ارائه کند.

۲. زیرساخت‌های قانونی و اسناد بالادستی

اقدامات تقنینی در موضوع آمار گردشگری^۱ دارای سابقه است. با وجود این، چالش‌های بسیاری همچنان در تمامی زنجیره آمار گردشگری (از گردآوری گرفته تا انتشار و سیاستگذاری مبتنی بر آن) وجود دارد. در این گزارش، چرایی وجود چنین چالش‌هایی با تأکید بر ساختار و نظام آماری این حوزه به تفصیل بیان می‌شود. برخی از مهم‌ترین قوانین و اسناد بالادستی مرتبط با آمار گردشگری به شرح زیر است:

جدول ۱. اسناد بالادستی مرتبط با آمارهای گردشگری

ردیف	اسناد بالادستی مرتبط با موضوع آمار گردشگری	بند یا ماده مرتبط
۱	تصویب‌نامه شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری کشور، مصوب ۱۳۹۶/۰۳/۲۳	الزام بر تدوین و اجرای نظام جامع آماری و حساب‌های اقماری گردشگری در بند (۱۱) تصویب‌نامه مذکور.
۲	قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶	تأکید بر ارائه اطلاعات روز آمد مورد نیاز فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران در ماده (۶) قانون مذکور.
۳	سند راهبردی توسعه گردشگری، مصوب ۱۳۹۹/۰۴/۲۹	الزام مرکز آمار ایران بر همکاری با وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی بر اجرای طرح حساب‌های اقماری گردشگری در بند «الف» ماده (۱۰۰) قانون مذکور.
۴	برنامه هفتم پیشرفت کشور، ۱۴۰۳/۰۳/۰۱	مکلف‌سازی وزارت امور خارجه، وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز آمار ایران، فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان ثبت احوال کشور و سایر دستگاه‌های اجرایی به سامان‌دهی، ورود، خروج، تردد، سرشماری، آمایش سرزمینی و ثبت احوال اتباع بیگانه، پناهنجویان، مهاجرین قانونی و غیرقانونی، به‌نحوی که تمامی اطلاعات مهاجرین و اتباع بیگانه در یک پایگاه داده مرجع برخط و یکپارچه گردآوری شود در بند «ب» ماده (۸۶) قانون مذکور.

مأخذ: نگارنده.

تشخیص کمبود یا مازاد تأسیسات گردشگری در مناطق مختلف کشور، نحوه مدیریت مکانی سفر در زمان‌های اوج سفر، اولویت‌دهی به سرمایه‌گذاران در تأسیسات گردشگری در مناطق مختلف و غیره، همگی منوط به شناخت کافی از میزان تأسیسات فعال در صنعت گردشگری است. علاوه بر آمار مربوط به تأسیسات گردشگری، اطلاعات مربوط به شیوه بهره‌برداری و عملکرد فعالان اقتصادی و ارائه‌دهندگان خدمات گردشگری نیز بسیار ضعیف است. هرچند دسترسی به آمار گردشگری در طرف عرضه اقتصاد گردشگری (مانند عرضه تخت‌های هتل)، در شرایط بهتری نسبت به آمار گردشگری در طرف تقاضا نیست (مانند تعداد سفر یک خانواده روستایی)^۱، با این حال حتی همین حداقل اطلاعات آماری موجود عرضه گردشگری نیز به دلیل عدم پوشش کامل آمارها، دچار ضعف‌های اساسی است.

۱. باید بین آمار مربوط به سفر و آمار مربوط به گردشگری تمایز قائل شد. بسیاری از آمارهای منتشر شده در خصوص گردشگری، در واقع بیانگر سفر و رفتار مسافری است و نه صرفاً گردشگران؛ در حالی که به لحاظ مفهومی بین مسافر و گردشگر وجه تمایز وجود دارد و نمی‌توان این دو را با یکدیگر یکسان در نظر گرفت.

۲. با وجود گردآوری آمار طرف عرضه توسط مرکز آمار ایران در قالب انواع طرح‌های آمارگیری از کسب‌وکار و آمارهای ثبتی این حوزه (کسب‌وکارها، از صد آماری بیشتری نسبت به گردشگران و مسافران برخوردارند) با وجود این به دلیل بین‌بخشی بودن صنعت گردشگری و دشواری تفکیک مخارج مسافر از شهروند، این آمار به راحتی قابلیت تعمیم به صنعت گردشگری را ندارد. برای این منظور پیشنهاد‌های مختلفی توسط نهادهای بین‌المللی داده شده است از جمله اجرای طرح‌های آماری مختص طرف عرضه گردشگری، استفاده از کدهای آیسیک چهار رقمی برای اجرای سایر طرح‌های آمارگیری طرف عرضه در سایر بخش‌های اقتصادی و تهیه حساب‌های اقماری گردشگری (TSA)، اما تاکنون در ایران این اقدام صورت نگرفته است و لذا طرف عرضه آمارهای گردشگری نیز به لحاظ آماری در شرایط بهتری از طرف تقاضا نیست.

علاوه بر عدم وجود آمار قابل اتکا در خصوص بهره‌برداری از تأسیسات گردشگری، عدم الزام قانونی عرضه‌کننده‌های خدمات گردشگری (خصوصی و دولتی) به ارائه آمارها و عدم دسترسی دستگاه‌های اجرایی و حاکمیتی به این آمارها باعث شده‌اند که پوشش کاملی از آمارهای طرف عرضه گردشگری ارائه نشود. لذا در آیین‌نامه اجرایی جزءهای «۲ و ۳» بند «الف» ماده (۱۰۰) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، کلیه دستگاه‌های اجرایی (موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری) و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام است موظف به ثبت اطلاعات تأسیسات خدماتی و رفاهی گردشگری تحت مالکیت خود در سامانه معرفی شده از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شده‌اند. همچنین پیشنهاد شده است که به منظور ایجاد شفافیت و دسترسی پذیری به آمار دقیق و قابل اتکا در زمینه گردشگری، مرکز آمار ایران عطف به ماده (۶) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶ آمارهای مورد نیاز سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی را در قالب پایگاه اطلاعات آماری و به شکل روزآمد و مستمر تهیه و منتشر کند.

شایان ذکر است مطابق بند «ط» ماده (۱۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه^۱ تکمیل نظام جامع آماری گردشگری با نظارت و هدایت مرکز آمار ایران تکلیف شده است. هر چند در خصوص الزام به تمکین دارندگان داده‌های اولیه این حوزه، تکلیف مشخصی وجود ندارد.

۳. وضعیت نظام آمارهای بین‌المللی گردشگری

آمارهای مرتبط با بخش گردشگری به صورت‌های مختلف قابل دسته‌بندی است. در یک دسته‌بندی، آمارهای گردشگری به دو دسته «آمار و اطلاعات مختص بخش گردشگری» و «آمار و اطلاعات سایر بخش‌ها که به بخش گردشگری مرتبط است»، تقسیم می‌شوند. در دسته‌بندی دیگر، آمارهای مذکور را می‌توان بر حسب (الف)، آمار طرف عرضه و (ب)، آمار طرف تقاضای گردشگری تقسیم کرد. به طوری که آمارهای مربوط به طرف عرضه، رفتار و عملکرد ارائه‌دهندگان خدمات به گردشگران را دربر می‌گیرد و آمارهای مربوط به طرف تقاضا، رفتار و ذائقه‌شناسی گردشگران را مدنظر دارد.

تبیین‌کننده نظام آمارهای بین‌المللی گردشگری، سازمان جهانی گردشگری (UNWTO)^۲ است که با همکاری بسیاری از نهادهای بین‌المللی و ملی همچون سازمان جهانی سفر (WTTC)^۳ اقدام به تدوین نظام‌نامه آماری گردشگری کرده است. اگرچه این نظام‌نامه الزام‌آور نیست و نباید آن را معیار شکل‌گیری نظام آماری کشور دانست، اما امکان همسویی و هماهنگی نظام آماری کشورها را فراهم می‌سازد. اولین چارچوب آماری تهیه شده توسط این نهاد، تحت عنوان «توصیه‌ها در مورد آمارهای گردشگری، ۱۹۹۳»^۴ منتشر شد و سپس در سال ۲۰۱۰ گزارش جدیدی انتشار یافت که چارچوب تدوین آمار گردشگری را به صورت هماهنگ‌تر با قواعد بین‌المللی قرار می‌داد. این گزارش، تحت عنوان «توصیه‌ها برای آمارهای گردشگری، ۲۰۰۸»^۵ است. برخی از مهم‌ترین ویژگی‌های نظام‌نامه آمار گردشگری جدید عبارتند از:

۱. تکمیل نظام جامع آماری گردشگری با نظارت و هدایت مرکز آمار ایران.

2. United Nations World Tourism Organization

3. World Travel and Tourism Council

4. Recommendations on Tourism Statistics, 1993

5. International Recommendations for Tourism Statistics, 2008

جدول ۲. تغییرات در نظام‌نامه بین‌المللی آمار گردشگری ۲۰۰۸ در مقایسه با چارچوب آماری ۱۹۹۳

ردیف	تمایزات نظام‌نامه آماری ۲۰۰۸ با چارچوب آماری ۱۹۹۳ بین‌المللی
۱	تمایز قائل شدن بین سفر غیر گردشگری و سفر گردشگری* و تمایز در تعریف مسافر و بازدیدکننده
۲	تمایز قائل شدن بین سفر گروهی و سفر انفرادی
۳	لحاظ کردن مسافرینی که در منازل تعطیلات** یا همان خانه دوم اقامت می‌کنند به‌عنوان گردشگر
۴	تمرکز بر فعالیت‌ها و رفتار مسافر، به جای تمرکز بر خود مسافرین
۵	گسترده‌تر کردن دسته‌بندی مربوط به اهداف سفر {دو دسته کلی (سفرهای شخصی و سفرهای کاری) وجود دارد که دسته اول (سفرهای انفرادی) خود به هشت زیر دسته تقسیم می‌شود}
۶	افزودن واحدهای اقامتی و تأسیسات گردشگری سازمانی به ترکیب انواع واحدهای اقامتی
۷	استفاده از کدهای ISIC rev.4 و کدهای CPC جدید
۸	گزارش مخارج گردشگر برحسب مالکیت و نه فرد پرداخت‌کننده (به‌ویژه در پرداخت‌های سازمانی)
۹	لحاظ کردن مخارج مربوط به کالاهای بادوام مرتبط با گردشگری
۱۰	دسته‌بندی مخارج گردشگری به سه دسته: گردشگر داخلی، گردشگر ورودی، گردشگر خروجی
۱۱	افزودن سه مبحث (الف) اشتغال و (ب) تراز پرداخت‌ها و (ج) حساب‌های اقماری
۱۲	لحاظ کردن مخارج داخل مرزیک گردشگر در سفرهای بین‌المللی به‌عنوان مخارج در سفر بین‌المللی

مأخذ: سازمان جهانی گردشگری [۱].

* Tourism Trip

** Vacation Homes

لازم به توضیح است که شورای جهانی سفر و گردشگری (WTTC) هر ساله گزارشی از آثار اقتصادی گردشگری منتشر کرده و همچنین سازمان جهانی گردشگری (UNWTO) با استفاده از داده‌های اخذ شده از کشورهای مختلف، اقدام به برآورد و تعدیل و در نهایت اعلام آمارهای گردشگری کشورها می‌کند. لذا هرگونه خطای آماری که در داخل کشور وجود داشته باشد، خود را در آمارهای بین‌المللی نیز منعکس می‌سازد [۲].

هر چند شیوه گردآوری آمار در کشورهای مختلف دارای تفاوت‌هایی است، اما اجماع نسبی در شیوه گردآوری داده، وجود دارد. برای مثال، در بررسی صورت گرفته از ۲۲ کشور اروپایی که از سابقه آمار گردشگری بیشتری برخوردارند، نیمی از این کشورها از طریق مصاحبه رودررو (و پرسش‌نامه حضوری) اقدام به گردآوری آمارهای مربوط به طرف تقاضای گردشگری کرده و بیش از نیمی از کشورها از شیوه مصاحبه تلفنی استفاده می‌کنند. در حالی که صرفاً یک کشور از طریق پرسش‌نامه تحت‌وب و دو کشور به‌صورت پستی اقدام به تکمیل آن می‌کنند [۳]. آنچه مسلم است برای جمع‌آوری آمارهای طرف تقاضا، حتماً لازم است تا پیمایش صورت گیرد (البته آمارهای مربوط به ویژگی‌های جمعیتی، فردی و هویتی گردشگر، نیاز به پیمایش ندارد و از روش‌های دیگر به‌دست می‌آید) که به ترتیب «مصاحبه رودررو»، «مصاحبه تلفنی»، «پیمایش پستی» و «پیمایش از طریق وب» ارجحیت بیشتری دارند. گردآوری داده‌های ثبتی طرف عرضه و تقاضا، لزوماً مستخرج از آمارهای گردآوری شده توسط نهادهای حوزه گردشگری است و باید با مجموعه‌ای از آمار سایر نهادها (مانند آمارهای پولی و بانکی، آمارهای مرزی و آمار مدیریت مقصد) تلفیق شده تا امکان تعیین دقیق اطلاعات آماری حوزه گردشگری فراهم شود.

۴. وضعیت نظام آمارهای گردشگری در ایران

در ایران، سابقه انتشار آمارهای مرتبط با گردشگری به سال ۱۳۴۵ باز می‌گردد، به طوری که پس از تشکیل سازمان جلب سیاحان، آمارهای مربوط به موزه‌ها و بناهای تاریخی از طریق آن سازمان در سالنامه آماری کشور منتشر می‌شد. آمار منتشر شده در سالنامه ۱۳۴۵ روند ۱۳۳۱ الی ۱۳۴۲ را گزارش می‌کرد. البته این آمار صرفاً مربوط به برخی از موزه‌ها و بناهای تاریخی و تعداد کل گردشگر بین‌الملل ورودی بود. لذا تنها بخش کوچکی از رفتار گردشگران را نشان می‌داد. آمار مربوط به بازدید از اماکن متبرکه (که فقط محدود به زائران سفر کرده از طریق سازمان حج و زیارت می‌شد) از سال ۱۳۸۲ منتشر شد. از سال ۱۳۵۵ (به طور خاص در شهر رشت و سپس در سال ۱۳۵۶ برای چهار شهر تهران، زاهدان، خرمشهر و کرمانشاه) آمارگیری از کارگاه‌های صرف غذا و نوشیدنی به انجام رسید و از سال ۱۳۶۶ به صورت ملی و در تمامی نقاط شهری کشور به اجرا درآمد. البته آمارگیری از کارگاه‌های صرف غذا و نوشیدنی در قالب چارچوب آمارگیری جمعیتی در سال ۱۳۷۳ انجام شده است. انتشار آمار مربوط به تعداد و ظرفیت واحدهای اقامتی به سال ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ باز می‌گردد. براساس سرشماری عمومی کارگاهی که در این سال انجام گرفت، تعداد و برخی مشکلات واحدهای اقامتی عمومی گزارش شد [۷].

اولین آمارگیری از گردشگران توسط نهاد متولی آمار کشور (مرکز آمار ایران) در سال ۱۳۸۷ به اجرا درآمد. تا قبل از این آمارگیری، اطلاعات منسجم و قابل اعتمادی در حوزه گردشگری ملی و با تمرکز بر مفاهیم صحیح آماری وجود نداشت. مبنای تهیه این آمار، هدف‌گذاری سازمان ایرانگردی و جهانگردی سابق و همکاری آن با مرکز آمار ایران به منظور تهیه حساب‌های اقماری گردشگری^۱ در سال ۱۳۸۱ بود، اما اجرایی شدن تهیه آمار از گردشگران ملی تا اینکه در فروردین‌ماه سال ۱۳۸۶ محقق نشد. در این سال، پژوهشکده آمار^۲ به صورت آزمایشی طرح آمارگیری از گردشگران داخلی را برای ۶ استان منتخب (در سطح شهرستان‌های بوشهر، تهران، سبزوار، رفسنجان، بابل، ملایر) اجرایی کرد. سپس در سال ۱۳۸۷ طرح آمارگیری از گردشگران ملی اجرا شد که در چهار مرحله طی ماه‌های تیر، مهر و دی سال ۱۳۸۷ و فروردین‌ماه سال ۱۳۸۸ انجام شد. این آمار با فراز و نشیب‌هایی مواجه بوده، اما اکثر سال‌ها (به جز سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۹) برای فصل بهار گردآوری شده است.^۳ مهم‌ترین و جامع‌ترین آمار مربوط به حوزه گردشگری به سال ۱۳۹۴ باز می‌گردد. اطلاعات مربوط به سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ در این سالنامه (که توسط سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تهیه شد) گزارش شده است. این آمار، مشتمل بر برخی آمارهای مرتبط با واحدهای اقامتی، دفاتر خدمات مسافرتی و راهنمایان تور، سرمایه‌گذاری، صنایع دستی، مجوزها و... است. از آن سال تاکنون هر ساله سالنامه آماری گردشگری منتشر شده است. البته وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (که قبل از سال ۱۳۹۹ در کسوت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری قرار داشت)، گزارش‌هایی در خصوص عملکرد خود به صورت سالیانه منتشر می‌کند که حاوی برخی از اطلاعات آماری مرتبط با صنعت گردشگری بود.

در سال ۱۳۹۹ همکاری بین سه نهاد «وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی»، «مرکز آمار ایران» و «سازمان برنامه‌ریزی و بودجه» با هدف تهیه اولین حساب‌های اقماری گردشگری کشور شکل گرفت. این همکاری، به اجرایی شدن تهیه حساب‌های اقماری گردشگری سال ۱۴۰۰ انجامید، به طوری که به صورت ماهیانه و پیمایشی آمارهایی از گردشگران (طرف تقاضا) گردآوری شد و آمارهای ثبتی و استخراج داده از سایر طرح‌های آمارگیری طرف عرضه صورت گرفت تا اولین حساب‌های اقماری گردشگری کشور تهیه شود. البته تاکنون این حساب‌ها منتشر نشده است و به گفته کارشناسان آماری که مسئول گردآوری TSA ملی هستند، این حساب‌ها به صورت کامل تهیه و گزارش نخواهد شد.^۴

۱. یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های موجود در ثبت آمارهای گردشگری، تهیه حساب‌های اقماری گردشگری است. این حساب‌ها، ابزاری کارآمد برای سنجش وضعیت گردشگری و مبنایی برای تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاران است که تدوین آن در چند مرحله توسط شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری (۱۳۹۶) و سند راهبردی توسعه گردشگری (۱۳۹۹) مدنظر قرار گرفت. اما با گذشت زمان، متأسفانه نتیجه عملیاتی از آن به دست نیامده است. طی سال‌های گذشته ارائه نظام آماری گردشگری از سوی وزارت میراث فرهنگی و صنایع دستی مورد غفلت قرار گرفته است. مرکز آمار ایران نیز بعد از پایان همه‌گیری کووید-۱۹ آمار رسمی از داده‌های گردشگری مرتبط با آن ارائه نکرده است. شایان ذکر است که وقفه در ارائه حساب‌های اقماری رانمی‌توان به حساب مسائل دوران کرونا گذاشت و چالش اصلی در حال حاضر مرتبط با راهبری و به نتیجه رساندن این اقدام است. بالاخره در سال ۱۳۹۹ فرایند اجرایی تهیه حساب‌های اقماری گردشگری در ایران کلید خورد و تهیه این آمارها برای سال ۱۴۰۰ با هدایت مرکز آمار ایران آغاز شد. اما تا زمان نگارش این گزارش، همچنان این حساب‌ها نهایی و منتشر نشده است. حتی با فرض صحت و دقت بالای این آمارها که در ماه‌های آینده منتشر می‌شود، اما به دلیل شرایط خاص سال مینا (۱۴۰۰)، امکان استفاده از این داده‌ها برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی سال‌های آتی وجود ندارد.

۲. این پژوهشکده به منظور پاسخ‌گویی به بخشی از نیازهای پژوهشی در زمینه آمار و اطلاعات در نظام آماری کشور، براساس مجوز شماره ۲۲/۱۷۴۵ مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۸ شورای گسترش آموزش عالی، تأسیس شده و وابسته به مرکز آمار ایران است.

۳. سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۹ این آمار تهیه نشده است. برای سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۹۰ داده‌های سالیانه تهیه شده و برای سایر سال‌ها صرفاً آمارگیری برای فصل بهار بوده است (سال‌های ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳، داده‌های تابستان نیز گردآوری شده است). آخرین آمار این حوزه نیز برای سال ۱۴۰۰ بوده و هنوز آمار مربوط به سال‌های بعد منتشر نشده است.

۴. براساس نظر کارشناسان مرکز آمار و همچنین کارشناسان وزارت میراث فرهنگی، از ۱۰ جدول مربوط به TSA نهایتاً ۶ یا ۷ جدول منتشر خواهد شد.

اطلاعات مفید و گسترده‌ای وجود دارد که امکان تفکیک گردشگر از غیر گردشگر را مهیا می‌سازد و قابل استفاده در بخش گردشگری است. با وجود تعدد، تنوع و گستردگی پوشش آماری، اما بسیاری از این آمارها اولاً، در اختیار نهاد متولی گردشگری قرار نمی‌گیرد، ثانیاً، مفاهیم دقیقی در گردآوری این آمار وجود ندارد و به راحتی قابل تعمیم به بخش گردشگری نیست، ثالثاً، پوشش کاملی از کل گردشگران را نمی‌دهد و نیازمند انجام پیمایش‌های مقطعی و موردی برای تصحیح و تکمیل این آمار است، رابعاً، هیچ کمیته، دفتر یا مرکز مشخصی برای تصحیح و تحلیل و انتشار آمار گردشگری وجود ندارد. اما نقطه قوتی که وجود دارد، تنوع و تعدد داده‌های گردآوری شده توسط نهادهای مختلف و همچنین مرکز آمار ایران است. می‌توان از شیوه‌های مختلفی چون برون‌سپاری، ارائه خدمات برای بررسی و ارائه آمارهای تفکیکی گردشگر-مسافر استفاده کرد.

۵. چالش‌های موجود در نظام آمار گردشگری ایران

در ذیل، چالش‌های موجود در نظام آمار گردشگری ایران به تفکیک نوع آمار و به همراه توضیحات برای هر یک از آنها، بیان می‌شود.

۵-۱. عدم یکپارچگی در ارائه مشخصات هویتی گردشگران خارجی

آمار مربوط به مشخصات هویتی مسافرین خارجی ورودی به کشور، به صورت ثبتي و سرشماری است که توسط نیروی انتظامی ثبت می‌شود،^۱ اما تنها سرجمع برخی از آنها در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار می‌گیرد. اخذ اطلاعات کامل تر به همراه دسترسی بیشتر وزارت گردشگری به این داده‌ها، برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در این حوزه ضروری است. امکان تفکیک گردشگر از مسافر، بدون دسترسی به جزئیات داده‌ها غیر ممکن است. همچنین، نهادهای مسئول ثبت این آمارها باید ملزم به رعایت استانداردها و دقت در ثبت آمار شوند تا قابلیت اعتماد به داده‌ها افزایش یابد.

۵-۲. ارائه ناقص آمار و اطلاعات از تعداد و ویژگی‌های بازدیدکنندگان

آمار مربوط به تعداد و ویژگی‌های بازدیدکنندگان، توسط نهادهای مختلفی همچون نیروی انتظامی [پلیس گذرنامه]، وزارت خارجه، سازمان حمل و نقل و پایانه‌ها و گمرک ثبت می‌شود. در سطح بین‌الملل بخش اعظم این داده‌ها به صورت پیمایشی گردآوری می‌شود، در حالی که در ایران تنها داده‌های قابل اعتماد پیمایشی ثبت شده از گردشگران توسط مرکز آمار ایران انجام می‌گیرد. این آمارها علاوه بر اینکه محدود به فصل بهار بوده، صرفاً برای گردشگران ملی است و آمار گردشگران خارجی مدنظر قرار ندارد.^۲ شایان ذکر است متأسفانه هیچ آمار پیمایشی متقن و معتبر که به صورت دوره‌ای توسط نهادهای متولی آمار از گردشگران و مسافران خارجی گردآوری شود، وجود ندارد. گاهاً مجموعه‌های علمی و پژوهشی خود اقدام به گردآوری آمارهای محلی می‌کنند که قابلیت تعمیم و انطباق با آمارهای ملی را ندارد.^۳

۵-۳. عدم ارائه آمار پیمایشی معتبر در زمینه رفتار و تمایلات گردشگران

ضعف آماری بسیار زیاد در خصوص رفتار و تمایلات گردشگران در کشور وجود دارد و معدود آماری که به صورت پیمایشی گردآوری و گزارش می‌شود نیز به ویژگی‌های سفر اختصاص دارد و ویژگی‌های گردشگر و گردشگری ملاک آمارگیری نیست. گزارش آمار به صورت خام و بدون هیچ تصحیح و تعدیلی انجام می‌شود و تجمیع آماری و کارشناسی آمار بر روی آنها صورت نمی‌گیرد. در حالی که تمامی آمارهای گزارش

۱. آمار مربوط به نوع ویزا توسط وزارت خارجه ثبت می‌شود، اما برای افرادی که تابعیت کشورهایی را دارند که نیاز به اخذ ویزا برای ورود به ایران نیست، تنها توسط نیروی انتظامی ثبت می‌شود.

۲. البته شامل گردشگران ایرانی که به خارج از کشور سفر می‌کنند نیز می‌شود.

۳. برای مثال، پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی به صورت فصلی آمارهای گردشگران داخلی ورودی به مشهد را مطابق یک چارچوب و الگوی ثابت گردآوری می‌کند که مشتمل بر ویژگی‌های گردشگر و رفتار گردشگر بوده و ابعاد اقتصادی نیز در آن لحاظ شده است.

شده توسط نهادهای بین‌المللی و معتبر جهانی (مانند UNWTO و WTTC) توسط کمیته آمار و کارشناسان خبره و با تجمیع بسیاری از آمارهای در دسترس صورت می‌گیرند. شایان ذکر است، نمی‌توان آمارهای این بخش را بدون در نظر گرفتن سایر آمارهای ملی ارائه کرد. مثلاً آمار مربوط به ارزش تولید بخش هتلداری (در حساب‌های ملی) نمی‌تواند بسیار کمتر از مخارج گردشگران در بخش هتلداری (آمار گردشگری) باشد یا تعداد گردشگر ورودی از طریق حمل‌ونقل هوایی (منتشر شده توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی) نباید بیشتر از آمار مربوط به تعداد کل مسافر ورودی به کشور (منتشر شده توسط سازمان هواپیمایی) باشد. همچنین، الزام در ثبت و ارائه آمارهای مربوط به مخارج گردشگری (به‌ویژه گردشگران خارجی / ورودی) وجود دارد، در حالی که چنین آمارهایی در ایران تهیه و منتشر نمی‌شود.

۴-۵. عدم تهیه و انتشار سالیانه حساب‌های اقماری گردشگری

در خردادماه سال ۱۳۹۶، یکی از هفت مصوبه شورای عالی میراث فرهنگی، گردشگری به تدوین و اجرای نظام جامع آماری و حساب‌های اقماری گردشگری اختصاص دارد. به‌منظور پیاده‌سازی این مهم، برای اولین بار در سال ۱۳۹۷، اعتبار جداگانه‌ای برای بسترسازی و ایجاد نظام‌های اقماری و گردشگری در ذیل برنامه تنظیم و اجرای امور آماری به وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی اختصاص یافت. در اسفندماه سال ۱۳۹۸ وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با مرکز آمار ایران قرارداد تهیه پروژه تدوین حساب‌های اقماری گردشگری را منعقد کرد. به گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به شماره مسلسل ۱۸۹۸۵ مورخ ۲۷۰/۳/۲۰ مورخ ۱۴۰۲/۳/۲۰ براساس این قرارداد تهیه هشت جدول از جداول ۱۰ گانه استاندارد حساب اقماری گردشگری در دستور کار قرار گرفت. در سال ۱۳۹۹ این پروژه با توجه به شیوع بیماری کووید-۱۹ در کشور متوقف و با بهبود وضعیت شیوع بیماری در کشور مجدداً از سر گرفته شد. نکته حائز اهمیت آن است که به‌رغم همه تلاش‌های صورت گرفته، تاکنون اطلاعاتی در خصوص حساب‌های اقماری در گردشگری در کشور به صورت رسمی منتشر نشده است.

۵-۵. عدم تهیه و انتشار اطلاعات مربوط به مخارج گردشگران

در ایران، مخارج گردشگران خارجی تهیه و منتشر نمی‌شود. از سوی دیگر، زمان پرداخت توسط گردشگر نیز بسیار مهم است. در سفرهای برنامه‌ریزی شده، بخشی از خریدهای مهم از جمله حمل‌ونقل و اقامت قبل از انجام سفر صورت می‌گیرد. لذا امکان خرید ارزان و به‌صرفه‌تر وجود دارد. اینکه پرداخت قبل از مصرف انجام شده باشد، بسیار مهم است، زیرا در سیستم حساب‌های ملی وقوع هزینه لحاظ می‌شود و اگر گردشگر خرید را قبل از دوره زمانی مورد بررسی (مثلاً قبل از سال شمسی جدید) انجام داده باشد، اما مصرف آن را در دوره زمانی بعد (سال بعد) انجام دهد، این داده‌ها در سیستم حساب‌های ملی به‌عنوان داده‌های سال فعلی جای می‌گیرد، در حالی که مصرف آن در سال آماری بعد صورت خواهد گرفت. لذا زمان پرداخت نیز بسیار مهم است و یک معیار برای تعدیل و تصحیح آماری قلمداد می‌شود. گردآوری این آمارها و ثبت زمان پرداخت آنها باید در پیمایش‌ها لحاظ شود.

از سوی دیگر، یک منبع مهم دیگر ارائه آمار مربوط به تعداد گردشگران، آمار دریافتی از هتل‌ها و مراکز اقامتی است. علاوه بر کم‌شماری و ضعف‌های آماری مرتبط با ثبت این نوع آمار، اما این آمار هم قابلیت تعمیم به کل را ندارد و صرفاً آمار مرتبط با بخش اقامت (آن هم بخش کوچکی از اقامت) را دربر می‌گیرد. شایان است آمار مربوط به مخارج گردشگران در ایران براساس آمار ارائه شده از تعداد گردشگر که پلیس گذرنامه ارائه می‌دهد و ضرب آن در میانگین مخارج گردشگر که سازمان جهانی گردشگری برای خاورمیانه اعلام می‌کند، به‌دست می‌آید [۱].

۵-۶. نادیده‌انگاری لزوم تفکیک گردشگر از مسافر در ارائه آمار مسافران خارجی

وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با اخذ آمار از پایانه‌ها و همچنین اخذ آمار از پلیس گذرنامه، تعداد کل مسافرین خارجی ورودی را به دست می‌آورد و از بین این آمار، سهم گردشگران را جدا کرده و گزارش می‌کند. تا سال ۱۳۹۹ هیچ اطلاعات دقیقی از سهم گردشگران از کل مسافر ورودی وجود نداشت و کل مسافرین خارجی ورودی به عنوان گردشگر قلمداد می‌شدند، اما از سال ۱۳۹۹ تفکیک بین گردشگر و غیر گردشگر صورت گرفته است. متأسفانه هیچ توضیح مشخصی وجود ندارد که چگونه این تفکیک انجام می‌شود. در سال ۱۳۹۹، میزان ۸۷٫۳ درصد از مسافرین خارجی ورودی به کشور به عنوان گردشگر گزارش شده‌اند،^۱ در حالی که این نسبت برای سال ۱۴۰۰ به ۷۵/۲ درصد کاهش یافته است.^۲ این تفاوت نشان از کاهش قابل ملاحظه‌ای در نسبت گردشگر به مسافر دارد، در حالی که سفرها هر دو سال متأثر از کووید-۱۹ بوده است. این ابهام و عدم شفافیت در روش آمارگیری و گزارش‌های آماری، باعث تناقض و اختلاف بین آمارهای اعلامی توسط وزارت میراث و آمارهای اعلامی توسط نهادهای بین‌المللی شده است. به طوری که سازمان جهانی گردشگری تعداد گردشگر ورودی به ایران را برای سال ۲۰۲۱ تنها ۹۸۹،۴۳۰ نفر و برای سال ۲۰۲۰ نیز فقط ۱،۵۴۹،۵۷۱ نفر بازدیدکننده خارجی گزارش کرده است. آمار جهانی با آمار منتشر شده توسط نهادهای داخلی، تفاوت قابل توجهی دارد. اگرچه آمارهای ماهیانه توسط وزارت گزارش نشده و امکان تبدیل تاریخ شمسی به میلادی ممکن نیست، اما اینکه نهاد آماری در ایران در دو سال پیاپی آمارها را کمتر از آمارهای بین‌المللی گزارش کرده، محل ابهام است. به نظر می‌رسد این تفاوت آماری به دلیل روش‌های متفاوت در برآورد و سنجش تعداد گردشگر است.^۳ [۱۴] و [۱۵].

۵-۷. نگاهت نهادی نامناسب و عدم وجود پالایش داده‌ها

در حال حاضر، «دفتر برنامه‌ریزی و بودجه» ذیل معاونت توسعه مدیریت و منابع وزارت میراث فرهنگی، مسئول گردآوری آمار، تحلیل آماری و ارائه گزارش‌های آماری در حوزه‌های میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است. این دفتر، مسئولیت تدوین نظام جامع آماری وزارتخانه را منطبق با استانداردهای بین‌المللی دارد. نبود دفتر مجزا در زمینه «آمار و اطلاعات» و تلفیق آن با موضوع بودجه و برنامه‌ریزی باعث شده است موضوع بودجه‌ریزی در اولویت قرار گرفته شود و عملاً ضعف‌های آماری همچنان پابرجا بماند. دفتر آمار و اطلاعات پیشتر در وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی وجود داشت، اما در تغییرات اخیر حذف شد. تشکیلات سازمان یافته‌ای در خصوص ثبت آمارهای مرتبط با مسیر، مقصد و تنوع مراجعه به جاذبه‌ها و... وجود ندارد و همین مسئله یکی از معضلات انتشار آمار معتبر گردشگری است [۱۶].

آمار مربوط به گردشگر بین‌الملل و تعداد ورودی و خروجی به ایران، توسط پلیس گذرنامه به وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی اعلام می‌شود و منتسب به تعداد مسافرین ثبت شده در بدو ورود یا هنگام خروج از کشور است [۱۷]. اطلاعات مربوط به مرز، وسیله سفر و کشور مقصد توسط این دستگاه به وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی اعلام می‌شود و عملاً این وزارت نقش و تأثیر گذاری بر آمار پلیس گذرنامه ندارد، اما این آمار صرفاً مرتبط با مسافرینی است که در قالب گردشگر اعلام می‌شوند. لذا به دلیل عدم وجود اطلاعات مرتبط با انگیزه سفر این افراد، به راحتی نمی‌توان بین مسافر و گردشگر تفکیک قائل شد. آمار انتشار یافته از تعداد گردشگران بین‌المللی ورودی به (و گردشگران خروجی از) ایران دارای چنین ابهام بزرگی است. تعیین ضریب تعدیل نیازمند انجام پیمایش‌های مقطعی و دوره‌ای است که توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی انجام نمی‌شود. همچنین یک تیم کارشناسی باید این آمار را تحلیل و سپس آمار نهایی را اعلام کند که در حال حاضر چنین اقدامات کارشناسی صورت نمی‌گیرد.

۱. ۵۵۸۰۳۹ نفر گردشگر از ۶۳۹۵۸۴ مسافر خارجی ورودی به کشور، مطابق سالنامه آماری گردشگری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی.

۲. ۱۳۴۱۲۹۳ نفر گردشگر از ۱۷۸۳۵۴۴ مسافر خارجی ورودی به کشور، مطابق سالنامه آماری گردشگری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی.

۳. شایان ذکر است که تعداد گردشگر، اولین و بهترین آمار گردشگری است که قابل ذکر است و قطعاً تناقض بسیار بیشتری در سایر آمارهای گردشگری که بیانگر رفتار و نگرش گردشگران باشد قابل تصور است. برای مثال، سازمان جهانی گردشگری در گزارش خلاصه فشرده آمارهای گردشگری [۱۴]، تنها برای سال ۲۰۱۸ هدف از سفر به ایران را منتشر کرده که سهم ۷۱٫۷ درصد سفرها با هدف «فراغت، تفریح و تعطیلات» عنوان شده است. در حالی که این سهم توسط مرکز آمار ایران و در سالنامه آماری کشور برای سال‌های مختلف بسیار متفاوت است، به طوری که در سال ۱۳۹۷ فقط ۳۴٫۶ بوده، اما برای سال ۱۳۹۸ به بیش از ۹۸ درصد رسیده است. این اختلاف آماری موجود در داخل و تناقضات، نشان‌دهنده عدم تعریف فرایند دقیق و نبود نظام آماری قابل اتکا و متناسب با توصیه‌های آماری بین‌المللی در حوزه گردشگری است

آمار مربوط به تعداد گردشگر داخلی نادقیق‌تر از آمار گردشگر بین‌المللی (ورود به و خروجی از ایران) است. تعداد گردشگر داخلی مبتنی بر آمار ثبتی استحصال شده از تردد شمارها در مرز ورودی و خروجی از استان‌ها (و کلان‌شهرها) است. تنها با ضرب کردن یک ضریب به‌ازای هر خودرو (برحسب نوع خودرو، ضریب تعیین مسافر و همچنین ضریب تبدیل مسافر به گردشگر انتخاب می‌شود)، تعداد گردشگر تعیین می‌شود. البته پیمایشی که مرکز آمار ایران هر ساله در پایان فصل بهار و با عنوان «طرح آمارگیری از گردشگران ملی» انجام می‌دهد، نتیجه دقیق‌تر و قابل اتکاتری در خصوص تعداد گردشگر داخلی ارائه می‌دهد، اما صرفاً برای یک فصل خاص از سال (فصل بهار) است. عدم وجود یک رویه علمی و بررسی در قالب یک تشکیلات و ساختار آماری مناسب در وزارت میراث، موجب تأثیرپذیری همین آمارهای اعلامی از رویکردهای سیاسی می‌شود [۱۸].^۱ جدول زیر اهم آمارهای در دسترس و خارج از دسترس مرتبط با گردشگری داخلی و خارجی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آمارهای گردشگری ثبتی در ایران به تفکیک نوع گردشگر

اهم آمارهای گردشگری ثبتی در ایران برحسب دسته‌بندی صورت گرفته در این گزارش:		
به‌صورت پیمایش شامل: وسیله سفر، شب اقامت، مقصد نهایی، مقصد عبوری، وسیله سفر و مخارج.	مسافر داخلی	آمار مربوط به مسافر
مشخصات هویتی (نام، نام‌خانوادگی، تابعیت، جنسیت، سن)، نوع ویزا، وسیله سفر، جنسیت، کشور مبدا و مرز ورودی.	مسافر بین‌المللی	
تعداد سفر، مقاصد سفر، نفر شب اقامت در مقاصد، وسیله سفر و مخارج سفر.	سفر داخلی	آمار مربوط به سفر
مقصد اولیه سفر، نفر شب اقامت در کشور، وسیله سفر، وضعیت ویزا و وسیله سفر.	سفر بین‌المللی	
تعداد و ظرفیت واحدهای اقامتی رسمی، تعداد دفاتر خدمات مسافرتی فعال، تعداد واحدهای پذیرایی (بین‌راهی)، تعداد و ظرفیت وسایل نقلیه عمومی، تعداد و ظرفیت مراکز دارای مجوز گردشگری سلامت، حجم سرمایه‌گذاری و بازدید از جاذبه‌ها.	اقامت، پذیرایی، دفاتر مسافرتی، حمل‌ونقل و جاذبه‌ها	آمار مربوط به تأسیسات گردشگری
برخی از مهم‌ترین آمارهای گردشگری که گردآوری و منتشر نمی‌شوند:		
کشور محل تولد و تأهل.	مسافر داخلی	آمار مربوط به مسافر
هدف از سفر، تعداد دفعات ورود، ماندگاری و مقاصد اولیه و نهایی.	مسافر بین‌المللی	
وضعیت سفر (شخصی یا کاری) و نوع سفر (انفرادی یا گروهی).	سفرهای داخلی	آمار مربوط به سفر
مخارج سفر، مقصد نهایی و مقاصد میانی، وضعیت سفر، نوع سفر، تعداد سفرهای خروجی، مقاصد اولیه و نهایی سفرهای خروجی، مخارج در سفرهای خروجی.	سفرهای بین‌المللی	
تعداد شاغلین	اقامت، پذیرایی، دفاتر مسافرتی، حمل‌ونقل و جاذبه‌ها	آمار مربوط به تأسیسات گردشگری

مأخذ: نگارنده.

۱. انتقادهای آمارهای اعلامی وزارت گردشگری بسیار زیاد است به‌طوری که بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران حوزه گردشگری و همچنین مدیران اصناف مربوطه، هر ساله نقدهای بسیاری از این آمار دارند. مثلاً رئیس هیئت‌مدیره انجمن صنفی دفاتر خدمات مسافرت هوایی و جهانگردی کشور، این آمار را نادرست عنوان می‌کند و لحاظ افراد عبوری و غیر گردشگر در آمار گردشگری را یکی از دلایل بیش برآورد آمار گردشگری می‌داند [۲۱]. همچنین کارشناسان آمار و برنامه‌ریزی گردشگری نیز بر همین نکته تأکید کرده‌اند. به گفته این کارشناسان، دریافت اطلاعات مربوط به گردشگری شامل انگیزه و هدف از سفر، مقصد، مدت اقامت مورد انتظار، سن، جنس، پیش‌بینی هزینه کرد و ... در قالب یک فرم یا پرسش‌نامه در بدو ورود به مسافران ورودی به کشورهای مترقی در زمینه گردشگری داده می‌شود که این اطلاعات یکی از پایه‌های تعیین تعداد و نوع گردشگر ورودی است [۲۰].

۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

شکاف میزان اطلاعات و آمارهای موجود بخش گردشگری و نیازمندی‌های آماری در این بخش، مهم‌ترین چالشی بوده که بخش گردشگری در موضوع آمار و اطلاعات با آن رو به رو است. این موضوع به معنای آن است اطلاعات و آمارهای ارائه شده توسط مرکز آمار ایران، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و سایر نهادهای مربوطه، از شفافیت، دقت و جامعیت لازم برخوردار نبوده و نیازهای آماری بخش گردشگری در راستای سیاستگذاری و برنامه‌ریزی در این حوزه را نمی‌تواند پاسخ‌گو باشد. عدم یکپارچگی در ارائه مشخصات هویتی گردشگران خارجی، ارائه ناقص آمار و اطلاعات از تعداد و ویژگی‌های بازدیدکنندگان، ارائه نشدن آمار پیمایشی معتبر در زمینه رفتار و تمایلات گردشگران، کوتاهی در تهیه و انتشار سالیانه حساب‌های اقماری گردشگری، نبود نگاهت نهادی مناسب و مکلف‌سازی دستگاه‌های مربوطه برای تهیه و انتشار آمارهای مربوط به گردشگری، نادیده‌انگاری لزوم گردآوری، فراوری و انتشار اطلاعات مربوط به مخارج گردشگران و بی‌توجهی به لزوم تفکیک گردشگر از مسافر در ارائه آمار مسافران خارجی از مهم‌ترین دلایل این شکاف مذکور هستند. بنابراین لازم است ضمن تعیین نیازهای آماری و اطلاعاتی بخش گردشگری، تکالیف هر یک نهادها و دستگاه‌های مربوطه به شکلی شفاف، یکپارچه و هماهنگ در قالب یک نظام آماری برای بخش گردشگری تعیین شود و با اقدام تقنینی مشخص تبدیل این نظام آماری به موضوعی رسمی و لازم‌الاجرا، می‌توان ضمن مکلف‌سازی هر یک از دستگاه‌های مربوطه، بر فرایند تهیه، تدوین و انتشار آمار و اطلاعات توسط هر یک از نهادها و دستگاه‌های مذکور نظارت کرد.

۷. پیشنهادها

به منظور ایجاد هماهنگی، تقویت نظارت و ارائه آمارهای گردشگری در راستای عملیاتی‌سازی بند «۱» تصویب‌نامه شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری کشور، مصوب ۱۳۹۶/۰۳/۲۳ مبنی بر تدوین و اجرای نظام جامع آماری و حساب‌های اقماری گردشگری و احکام ذیل فصل پنجم سند راهبردی توسعه گردشگری، مصوب ۱۳۹۹/۰۴/۲۹ مبنی بر احصا، جمع‌آوری داده و اطلاعات صنعت گردشگری و ارائه آن به دستگاه‌های ذی‌ربط در حوزه گردشگری، پیش‌نویس آیین‌نامه سامان‌دهی تولید و انتشار آمارهای تخصصی حوزه گردشگری جمهوری اسلامی ایران جهت تصویب به هیئت‌وزیران پیشنهاد می‌شود:

پیش‌نویس آیین‌نامه سامان‌دهی تولید و انتشار آمارهای تخصصی حوزه گردشگری جمهوری اسلامی ایران

تعاریف

ماده (۱): عبارات زیر در قانون به این شرح تعریف می‌گردد:

- گردشگری: کلیه فعالیت‌هایی که یک گردشگر در سفرهای با سه بُعد (الف) حرکتی، (ب) انگیزشی و (ج) زمانی انجام می‌دهد. از بُعد حرکتی، سفر به مقصدی خارج از محیط زندگی روزمره؛ از بُعد انگیزشی، با هر هدفی به جز هدف شغلی و از بُعد زمانی، سفرهایی که حداقل یک شب و حداکثر یک سال اقامت شبانه را شامل شود.
- سفر: هر گونه جابه‌جایی به خارج از محیط زندگی روزمره با هر هدفی و با هر دوره زمانی.
- آمارهای گردشگری: مشتمل بر تمامی آمارهای مرتبط با رفتار و ویژگی‌های گردشگر و بازدیدکننده بوده و دربرگیرنده تمامی سازوکارهای آماری با هدف گردآوری، تحلیل و توزیع داده‌ها در بخش گردشگری است.

۴. آمارهای سفر: شامل داده‌ها و اطلاعات مربوط به سفر و جابه‌جایی مسافر (و نه لزوماً بازدیدکننده / گردشگر) است. آمارهای سفر صرفاً جریان سفر و رفتار مسافر در انتخاب وسیله سفر را دربر می‌گیرد.
۵. حساب‌های اقماری گردشگری: چارچوبی برای اندازه‌گیری سهم و اثر گردشگری در اقتصاد (یک کشور یا منطقه) است و شامل آمارهای طرف عرضه (ارزش افزوده، اشتغال و زیرساخت‌ها) و تقاضای گردشگری (مصرف به تفکیک نوع بازدیدکننده - داخلی، خارجی و بازدیدکننده بدون شب اقامت) است.
۶. انواع هدف از سفر: هدف از سفر، بیانگر انگیزه اصلی سفر می‌باشد و در یک دسته‌بندی کلی به دو دسته (الف) اهداف شخصی و (ب) اهداف کاری و حرفه‌ای تقسیم می‌شود. اهداف شخصی خود به زیرهدف‌های بسیاری از جمله تفریح و سرگرمی، دیدار دوستان و بستگان، آموزش و تحصیل، سلامت و مراقبت‌های درمانی، زیارت و مذهبی، خرید، سفرهای عبوری و غیره تقسیم می‌شود.
۷. مقصد گردشگری: مکانی است که گردشگر حداقل یک شب در آنجا اقامت می‌کند. این مکان دارای مرزهای سیاسی مشخص است و تنوعی از خدمات قابل ارائه در آن ارائه می‌شود. جاذبه‌های گردشگری درون یا مجاور این مکان، قرار دارند.

گردآوری و دسترس‌پذیری به داده‌ها

- ماده (۲)** - وزارت راه و شهرسازی مکلف است در پایان هر ماه کلیه داده‌های مرتبط با جابه‌جایی مسافران داخلی و خارجی را به تفکیک سفرهای هوایی، زمینی و دریایی و به تفکیک مبدأ و مقصد در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار دهد.
- ماده (۳)** - وزارت امور خارجه و وزارت کشور (نیروی انتظامی) با رعایت ملاحظات امنیتی و حفاظتی مکلفند در پایان هر ماه کلیه داده‌های مربوط به گردشگران ورودی به کشور و خروجی از کشور را به تفکیک مبدأ، مقصد، هدف از سفر و نوع رویداد، وضعیت تأهل، جنسیت، تعداد دفعات ورود به کشور در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار دهد.
- ماده (۴)** - کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) **قانون مدیریت خدمات کشوری**، کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر و یا تصریح نام است با رعایت شرایط موضوع ماده (۱۱۷) قانون مدیریت خدمات کشوری، کلیه تأسیسات گردشگری دارای مجوز بهره‌برداری مطابق **قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، مصوب ۱۴۰۱** مکلفند کلیه داده‌ها و آمارهای حوزه سفر و گردشگری را با رعایت ملاحظات امنیتی و حفاظتی در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، مرکز ملی آمار ایران قرار دهند.
- تبصره:** مرکز آمار ایران مکلف است تمامی داده‌ها و اطلاعات به‌همراه شیوه گردآوری و تدقیق آنها را در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار دهد.
- ماده (۵)** - کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر و یا تصریح نام است با رعایت شرایط موضوع ماده (۱۱۷) قانون مدیریت خدمات کشوری مکلفند به‌منظور انجام پیمایش در مرز (هوایی، زمینی و ریلی) با رعایت ملاحظات امنیتی و حفاظتی، با وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (گمرک، اداره فرودگاه، سپاه حفاظت هواپیمایی، نیروی انتظامی، وزارت خارجه) همکاری نمایند.

تولید آمارهای تخصصی

- ماده (۶)** - مرکز ملی آمار ایران مکلف است با همکاری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی اقدامات زیر را ۶ ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون انجام دهد:
  ۱. یکپارچه‌سازی نظام آماري حوزه‌های گردشگری و سفر.
  ۲. تهیه و ارائه عمومی هر دو سال یک‌بار حساب‌های اقماری گردشگری.
  ۳. تهیه و ارائه عمومی طرح آمارگیری از گردشگری ملی در تمامی فصول سال به تفکیک هدف از سفر و مخارج به تفکیک بازدیدکنندگان.

گردشگران و استان‌ها.

۴. انجام پیمایش‌های ماهیانه از گردشگران خارجی در مبادی ورودی و خروجی کشور و انتشار ماهیانه گزارش‌ها.
۵. ارائه آمارهای مستقل و دوره‌ای حداکثر سالیانه برای حوزه‌های گردشگری و سفر.
۶. تهیه آمارهای مخارج گردشگری (جریان پولی) به تفکیک گردشگر ورودی و خروجی.

ساختارهای تولید داده‌ها

ماده (۷) - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مکلف است با همکاری سازمان ملی آمار و تشکل‌های تخصصی مرتبط با آمارهای گردشگری چارچوب و ساختار تدوین نظام‌های آمارهای گردشگری و سفر و نحوه تهیه آمارهای مخارج گردشگری (جریان پولی) را تهیه و به تصویب هیئت‌وزیران برساند و معیار سایر فعالیت‌های تولید تا انتشار آمارها قرار دهد.

ماده (۸) - وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مکلف است با همکاری سازمان اداری و استخدامی سه‌ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون، واحد مستقلی برای گردآوری داده‌ها، انجام پیمایش‌ها، تولید آمارها، انتشار آمارها، تحلیل و فراوری آمارها، آموزش کارکنان دستگاه‌های ذی‌ربط و انجام امور اجرایی مربوطه در وزارت مذکور مستقر نماید. سازمان برنامه‌بودجه مکلف است، اعتبارات لازم برای اجرای این قانون را در بودجه‌های سنواتی در نظر گیرد.

منابع و مآخذ

[1] UNWTO(2016). International Recommendations for Tourism Statistics 2008. Compilation Guide

[۲] فخاریان، پرستو (۱۴۰۲). تحلیلی بر آمارهای رسمی از گردشگری ورودی به ایران: گول این آمارها را نخورید! یادداشت در رسانه قطب‌نما؛ ۳ مرداد ۱۴۰۲.

[3] Eurostat (2014). Methodological manual for tourism statistics: version 3.1 (Luxembourg).

[۴] براتی، جواد (۱۴۰۲). مبانی اقتصاد گردشگری و کاربردهای آن، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، چاپ اول، ویراست اول.

[5] World Tourism Organization (2009). supply side statistics developments. Workshop III- Capacity Building Programme on Tourism Statistics, Veinna (Austria), 2930- June 2009.

[6] European Parliament (2011). Regulation (EU) No 6922011/ of the European Parliament and of the Council of 6 July 2011 concerning European statistics on tourism and repealing Council Directive 9557//EC Text with EEA relevance.

[۷] مرکز آمار ایران، آمارهای گردشگری.

[۸] براتی، جواد (۱۳۹۹). حساب‌های اقماری گردشگری منطقه‌ای: مفاهیم، چارچوب، روش‌شناسی، منابع آماری. طرح پژوهشی به کارفرمایی پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی.

[۹] براتی، جواد (۱۳۹۸). تدوین چارچوب تهیه حساب‌های اقماری گردشگری منطقه‌ای در ایران، فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، سال هشتم، ش ۳۱.

[۱۰] رضایی، ناصر (۱۳۹۰). روش‌های مؤثر گردآوری آمارهای گردشگری. مجله گردشگری و توسعه، دوره ۱، ش ۱.

[۱۱] سقایی، مهدی و جوانبخت قهفرخی، زهره (۱۳۹۲). تحلیلی بر آمار گردشگران و زائران داخلی ورودی به کلان‌شهر مشهد با استفاده از مدل‌های سری زمانی، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال سیزدهم، ش ۲۸.

[12] Heerschap, N. (2022). Main challenges for future tourism statistics, including a sustainable development. Statistics Netherlands

[13] Delaney & S. MacFeely (2014). Extending Supply Side Statistics for the Tourism Sector: A new approach based on linked-administrative data. Journal of the Social and Statistical Inquiry Society of Ireland, forthcoming. Vol. XLIII, pp 136168-.

[14] World Tourism Organization (2018). Compendium of Tourism Statistics, Data 2012 – 2016. 2018 Edition, UNWTO, Madrid.

[۱۵] مرکز آمار ایران (سال‌های مختلف)، طرح آمارگیری از گردشگران ملی.

[۱۶] دنیای اقتصاد (۱۳۹۷). فرمول مبهم آمار در گردشگری. شماره روزنامه: ۴۳۰۶؛ تاریخ چاپ: ۱۳۹۷/۰۱/۲۸؛ شماره خبر: ۳۳۷۶۹۷۹.

[۱۷] محب خدایی، محمد (۱۳۹۶). تفکیک آمار گردشگران ورودی و خروجی. قلم نیوز، تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۹/۲۷؛ کد خبر: ۸۹۵۰.

[۱۸] تابناک (۱۳۸۹). آمارهای «نفر سفری» و زورآزمایی معاونت‌های گردشگری!. تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۰۱/۲۲؛ کد خبر: ۹۳۰۰۷.

[۱۹] ایسنا (۱۳۹۹). پرسشی درباره تردد ۴۰ میلیون مسافر. تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۰۷/۱۵؛ کد خبر: ۹۹۰۷۱۵۱۱۳۰۲.

[۲۰] خبرگزاری مهر (۱۳۸۹). تفکیک آمار مسافر از گردشگر وظیفه گمرک نیست. تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۰۴/۲۲؛ کد خبر: ۱۱۱۳۳۱۳.

[۲۱] تین نیوز (۱۳۹۵). آمار گردشگر در ایران دقیق نیست. تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۱۰/۲۰؛ کد خبر: ۱۱۱۵۴۸.

گزیده سیاستی

عدم یکپارچگی در گردآوری آمارهای سفر و گردشگری (داخلی و خارجی)، فقدان نگاهت نهادی منسجم، نبود دفتر مجزا در زمینه آمار و اطلاعات در وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و فقدان نظارت بر اجرای مقررات موجود از عوامل ضعف نظام آماری گردشگری کشور است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir